

Sobre José Agustín Goytisolo

ANNA M. MOIX

*Aquest article vol retre homenatge a l'autor de *Salmos al viento* i *Palabras para Julia*, desaparegut recentment. Membre destacat de l'anomenada generació dels cinquanta, ens ha deixat una obra plena de sàtira, ironia i amor, però també una visió crítica i política de la realitat.*

La mort de José Agustín Goytisolo no només significa la desaparició d'un gran poeta —d'un dels més grans poetes de la literatura escrita en llengua castellana durant els darrers cinquanta anys— sinó també la d'una de les personalitats més destacades de la cultura peninsular. Personatge imprescindible a l'hora d'entendre i de valorar les reivindicacions culturals i polítiques de la generació anomenada dels anys cinquanta (Carlos Barral, Jaime Gil de Biedma, Juan García Hortelano, Gabriel Ferrater, Josep M. Castellet, Ana M. Matute, Carmen Martín Gaité, etc.), la generació d'escriptors i d'intel·lectuals enfrontats a la cultura oficial del règim franquista. José Agustín Goytisolo va començar a publicar els seus primers llibres de poemes a finals dels anys cinquanta, dins del moviment estètic del realisme socialista del qual, però, el diferenciaven diverses característiques. La seva obra (*El retorno, Salmos al viento*, 1958; *Claridad*, 1961, *Algo sucede*, 1968; *Bajo tolerancia*, 1974; *Taller de arquitectura*, 1977; *Del tiempo y del olvido*, 1977; *Los pasos del cazador*, Premi Ciutat de Barcelona 1980; *Sobre las circunstancias*, 1983; *Final de un adiós*, 1984; *A veces gran amor*, 1991; *La noche le es propicia*, 1996, *Las horas quemadas*, 1996), que alternava el registre líric i elegíac amb la ironia i el sarcasme, i el sentiment amorós amb una visió crítica i política de la realitat, presenta un aspecte gairebé insòlit dins del món de la poesia actual: ens referim a la gran popularitat que els poemes de José Agustín Goytisolo han aconseguit assolir. El fet que cantants com Paco Ibáñez o Aute interpretessin alguns dels seus poemes ha ajudat, sens dubte, a donar a conèixer la poesia de José Agustín Goytisolo a un públic més ampli que el conformat pels lectors d'aquest gènere. Tanmateix, a part del ressò de l'esplèndid poema titulat *Palabras para Julia*, musicat per Paco Ibáñez, hi ha, crec, una altra raó per explicar-nos aquesta popularitat del poeta: la intensa capacitat de comunicació del seu llenguatge. Inspirat en alguns dels seus llibres (sobretot a *Los pasos del cazador*) en les formes de la poesia tradicional, els versos de José Agustín Goytisolo contenen l'aparent simplicitat de les formes de la tradició popular

«José Agustín Goytisolo ha estat un dels pocs intel·lectuals d'aquest país que han tingut l'enteniment d'unir allò que altres volien separar. Ha estat un dels pocs exemples d'escriptor, intel·lectual i ciutadà que no tan sols no ha viscut com a problemàtic el fet de ser català i escriure en castellà, sinó que, a més a més, ha sabut convertir-ho en un privilegi»

í, a la vegada, la força emocional de les vivències de l'home actual. No és casual que, avui dia, el públic lector de José Agustín Goytisolo sigui, majoritàriament, jove. Inclosa dins el moviment poètic del realisme social dels anys cinquanta, l'obra de José Agustín Goytisolo presenta algunes característiques que la diferencien notablement de la dels seus companys de promoció. I una d'aquestes és el cultiu de la vena satírica, tan poc freqüent a la poesia escrita en llengua castellana, i que el nostre poeta utilitza de manera constant a partir de *Salmos al viento*, el seu segon poemari. Cal matisar, però, que si bé l'ús de la sàtira és un dels elements que afavoreixen la singularització de la paraula poètica de Goytisolo en relació amb la resta de poetes dels anys cinquanta, no deixa de ser –juntament amb la ironia i el sarcasme– un recurs utilitzat al servei d'un lirisme poderós la força del qual resultaria potser aclaparadora si no es presentés mitigada sota els efectes distanciadors d'aquests recursos (propis, per altra banda, de la tradició clàssica espanyola).

Temps hi haurà per analitzar amb serenitat l'obra del poeta avui desaparegut. Hi ha, però, un aspecte de la seva tasca cultural que cal tenir en compte: la funció divulgadora i estudiosa de la poesia escrita en altres llengües o d'altres cultures. Concretament, ens referim a la funció de Goytisolo com a introductor a Espanya de l'obra de Lezama Lima, de Borges i d'altres poetes sud-americans (recordem la seva antologia de la poesia cubana, absolutament vigent malgrat els quasi trenta anys passats des de la seva publicació), al seu treball com a traductor de poetes italians com Pavese, Quasimodo i Pasolini i, sobretot, com a traductor i preparador d'antologies dels de llengua catalana (Pere Quart, Espriu, Vinyoli i, ara fa un any, el volum *Veinte poetas catalanes de hoy*). En aquest aspecte, i pel que fa al seu afany a donar a conèixer a la resta de la Península la poesia dels autors catalans per ell admirats, José Agustín Goytisolo ha estat un dels pocs intel·lectuals d'aquest país que han tingut l'enteniment d'unir allò que altres volien separar. Ha estat un dels pocs exemples d'escriptor, intel·lectual i ciutadà que no tan sols no ha viscut com a problemàtic el fet de ser català i escriure en castellà, sinó que, a més a més, ha sabut convertir-ho en un privilegi.

Per al lector actual de menys de quaranta anys, ha de ser difícil imaginar la lluita que, per a la generació de José Agustín Goytisolo, va suposar enfrontar-se al miserable ambient cultural de la postguerra espanyola. Dominat pels portaveus de la cultura oficial franquista, continuadors d'una pseudoestètica prenyada de l'empalagosa cursileria d'un postromanticisme burgès –és a dir, fals i inofensiu– artificiosament prolongat per voluntat de les classes dirigents, i disfressat de grandiositat imperial gràcies a la retòrica de quincalla dels poetes del règim (als quals José Agustín Goytisolo va dedicar un poema memorable titulat «Los celestiales»). Com Carles Barra!, com Jaime Gil de Biedma (amb els quals va conformar l'escola poètica de Barcelona, analitzada amb cura i clarividència per Carme Riera),

Entre les obres del poeta cal esmentar *El retorno*, *Salmos al viento*, *Claridad*, i el Premi Ciutat de Barcelona 1980, *Los pasos del cazador*.

com Gabriel Ferrater, José Agustín Goytisolo ha mort escandalosament aviat i de mala manera. I també com ells, va viure afectat per un mal trist, històric i rabiós que ha fet estralls entre molta gent de la seva generació: un mal que els va esclatar dins les entranyes quan encara no havien sortit de la infància, un mal que els va amargar la vida i que ha acabat per endur-se'ls a la tomba abans d'hora. Van treballar per aconseguir donar forma a un paisatge cultural i artístic plasmat a força de racionalitat i cosmopolitisme, i amb pinzellades que responguessin a un gest dictat per una estètica pròpia del segle *í*, a la vegada, per les inquietuds de la gent amb la qual els va tocar compartir contemporaneïtat. És un paisatge que mai no varen donar per acabat. Un paisatge que caldrà acabar sense ells, sense un magisteri que ens era, i ens seguirà sent, imprescindible. José Agustín Goytisolo deixa un buit insuportable. I no em refereixo tan sols al José Agustín escriptor, poeta, ni a l'home cívic, compromès amb les reivindicacions socials i humanitàries dels moviments d'esquerra; em refereixo també a l'home tendre, a l'home a vegades incòmode per a molts, a l'amic divertit i enfollit, a l'amic abrumat pel fet d'estar viu. ■

Anna M. Moix
Esriptora